

Presentació

Aquest llibre que avui es presenta em societat a Lleida, és el fruit de la tercera edició del Premi de Novel·la Curta Ciutat de Mollerussa. Permeteu-me que torni a felicitar públicament el consistori de la capital del Pla per aquesta pensada, a la qual potser no és del tot aliè un dels seus fills més espavilats i capaços en el món literari : Josep Borrell i Figuera.

Josep Pané i Sans n'és l'autor. Jo era a la festa literària celebrada en una de les sales del Big Ben quan es desvetllà el nom de l'autor guanyador, i val a dir que tots els membres del jurat ens en vam congratular granment ; que guanyés un escriptor de Ponent afermava la cimentació de la forta represa de la narrativa entre nosaltres : aviat es publicarà un breu resum de la història de la narrativa entre aquí al Ponent ,circumscribida als darrers quaranta anys -que per cert,ha estudiat amb més expansiu abast Josep Borrell -i recordo que en aquell apunt,quasi reportatge, jo hi feia constar el nom d'en Pané dins un sector generacional que em sembla molt significatiu, de passa molt segura i de variat ventall temàtic i estilístic. Pané i Borrell vam estar al front de La Gralla i la Dalla, i d'altres empreses envejables per la seva rendibilitat espiritual. L'un i l'altre han estat amatents ,des d'una plataforma individualment eminentment de poeta, als signes de les lletres al seu entorn. No massa pròdigs a donar títols , quan ho fan ens sorprenen amb una maduresa que es perfà endins.

En el cas de Francesc Pané, amb qui tinc amistat des de fa vint anys llargs, hem apreciat un procés de depuració ,particularment en la prosa,terreny on el dit procés és,no tan sols desitjable, sinó imprescindible. Ben cert que la narrativa és estil,però també ^{gosa}ria dir que,a més a més,l'estil no sempre el tria l'autor,sinó que un procés de maduració li fa intuir globalment quin ha de ser més adient a cada text. I deixar-se endur per aquella intuïció és una forma ^{de} creació engrescadora. Els qui ho hem pogut gaudir estem en mesura de copsar-ho sense gaire dificultat en el text dels altres autors.

L'afirmació "la narrativa és estil, estil i estil" és de Manuel de Pedrolo, que me la va confiar, i jo badant boca - (aleshores ^{era} força més immadur) a Tàrrrega, el 1956. Després vaig llegir que Eisenstein havia dit que el cinema és "muntatge, i muntatge i muntatge". Estil ~~de~~ muntatge aconseguit, per la confluència del punt de mira conscient i aquella intuïció brollada d'un ~~sub~~ subconsciència operativa.

Hi ha un punt de mira, però també hi ha un àmbit que, en el fons, és un punt de partida. I per a Josep Pané aquest àmbit és la plena ruralia. El fet divers on s'origina el nucli argumental, havia ocorregut a la ruralia en unes latituds que ell no sent tant ~~com~~ com la ruralia plasada a la novel·la. Ha començat, doncs, fent una trasllació del marc rural de muntanya al marc rural de plana. Diria encara millor, d'un cert entelament produït per la humitat i la foscor a un ~~aigua fort de~~ llums i ombres càlides, però força contrastades, que corresponen als ocres i grisos de l'hàbitat que li entrà per les nines quan era petit.

Una fosca lluna d'abril, com sol passar amb les novel·les breus, seria susceptible de més extensió. Té la que ha de tenir, però vull dir que en una novel·la breu tot hi és més densificat, i al lector li fa l'efecte que podria allargar-se sense perill de dilució. La novel·la curta és un gènere que cal escometre amb delit i empenta, per tal de fer encaixar tots els elements; compromet en un bastiment arquitectònic - allò que se n'ha dit arquitectura del relat - i demana suficients serrells d'afuament i imprecisió per ~~tal~~ tal que la densitat d'aquell forat negre no ens afeixugui.

Però aquest poeta que és Francesc Pané, posa ara la seva passió a referir una passió. En la realitat dels fets narrats, en tant que reflex dels que van succeir de debò, aquella passió pot semblar ~~obsessiva~~ obsessiva i els simplificadors la titllaran d'obsessiva. Perdó, ¿quina passió no és obsessiva? Per tant, l'autor cal que baixi al terreny reiteratiu d'un encegament i descriure això amb una fredor objectiva, deixant que els personatges visquin i visquin de forma convincent.

Al meu pròleg dic: ~~així la narració~~

En tota obra narrativa que valgui la pena d'apreuar, hem d'escatir quina ha estat la tècnica emprada. Aquí ^{de} Francesc Pané ha utilitzat una línia conductora en principi continuativa, rompuda pels escrits monològics del protagonista, i per les reflexions, o més ben dit les sensacions de l'inspector. A la manera de les epopeies dels mestres de la novel·la negra, estem ^{atrapats} entre dos focs creuats: el desenvolupament de desentranyament de la intriga, i el procés deductiu dels mòbils. Però aquí ens interessa més les vivències dels espectadors del drama, dels ^{tafanersis} que en parlen, dels qui hi pensen; i, per damunt de tots, ^o la compassió (patir alhora) de l'inspector ^{víctima} del ^{del} aclaparament per l'extrema brutalitat del fet. Brutalitat que es manifesta tant o més per les reflexions de l'inspector que per l'explicitació -i n'hi ha- dels detalls.

La llengua emprada abasta un registre extens: des de la distanciació ^{normada i} objectiva del narrador que està fora dels fets, fins al focus curt dels impactes, l'eco que desvetlla en l'esperit de qui reflexiona els mots que ha sentit. I la gosadia de reproduir idealment unes cartes que l'assassí envia a la víctima, redactades exactament igual que si fossin dites de viva veu, recurs que ha estat emprat en ter-

mes de Ponent ben pocs camins: recordo ara una narració de Joan Barceló i algun exemple més de Josep Espuñes.

La sensació de realitat es veu així augmentada en tractar-se de cartes escrites amb una ortografia fonètica, o quasi: "Me semble que ia no t'ho demanaré més. Me vas dixar mort amb allò que em vas dir. Així que per a tu io sóc un malalt o un pervertit o pervestit o el que sigó? Io només t'hai demanat que et casos amb mi". L'home ^{no} escriu ^{puesto} ^{per llocsto} patisses per pateixes ^{sapie} ^{ssos} ^{per sa} ^{ssis} ^{be}, fe't per fer-te, mos per ens, propòson per proposin, val ^{ros} per vosaltres.

Per la resta, llengua eficaç, força directa. Suficientment rica per recordar-nos-en ^{tothora} la funcionalitat: "Va sopar recolzat a l'ampit de la finestra per on entrava el brogit del carrer que s'animava més a mesura que més entrava la nit: Era divendres. Se'n va adonar aviat. Els divendres la gent de ciutat surt dels seus amagatalls, van a la pastura nocturna, s'amunteguen en eixams atrets

pel so de les músiques i pejs llampegueigs de les llums acolorides. A partir dels divendres, la gent s'eixamena com aquells penjolls que el seu oncle, a pagès, amb fum de palla humida, feia entrar en el rusc preparat sobre la branca d'on penjaven els insectes.

Reprenç un apunt del meu prògeg en què em felicitava del gir que en Pané ha fet fer a la seva narrativa, salvant un risc assumit perillósament, potser volgudament, en volums anteriors seus, que era el d'un joc amb el llenguatge, un malabarisme agradós fins i tot en proses poètiques, però ineficient i inapropiat en una novel·la dura realista i de to èpic com aquesta. Aquí la llengua és de registre variat, no extremós en cap angle, dura i afinada segons convé. Quan enamorat d'un tema, l'autor sap servir-lo amb l'embolcall d'un llenguatge que, corpori, ens fa entrar en l'univers del text més enllà de la reproducció dels fets, creant atmosfera, fa el millor servei al lector.

Jo he fet només tres lectures del llibre, dues en manuscrit i la tercera en text imprès :la primera fou per assabentar-me de què hi passava. Sortosa una novel.la on passa quelcom ,i aquest quelcom et pren i t'arrossega . La segona prenent notes,i analitzant components estilístics. La tercera l'he feta a l'inrevés, començant pel darrer capítol,retrocedint. I he experimentat alhora els dos plaers anteriors: veure un tros de vida i de mort,i trobar les peces lingüístiques del mosaic.